

Divendres 26

Sessió 1 – 11:15 a 13h

- Àngel Belzunegui, Xavier Puig i Francesc Valls: *Discapacitats, família i pobresa.*
- Ana Ballesteros: *Los Módulos de Respeto (MdR) y las Unidades Terapéuticas y Educativas (UTE) en el sistema penitenciario español: origen, evolución histórica e implantación actual.*
- Eduardo Vicente i Dory Aviñó: *El acceso a los servicios de salud en un entorno vulnerable: El barrio de "L'Alquerieta", Alzira, una aproximación desde el análisis de redes sociales.*

Sessió 2 – 15 a 16:45h

- Francesc Valls: *Les pobreses de les joventuts.*
- Albert Martín-i-Gómez: *Jovent i adults. Una desigualtat interseccional menystinguda.*
- Ana Belén Cano: *El lloc de residència és determinant en el desenvolupament dels trajectes juvenils?*
- Cristina Sánchez Miret: *Els joves a l'estructura social: un posicionament de classe social o de grup d'estatus?*

Dissabte 27

Sessió 3 – 9 a 10:45h

- Rosario Ivano Escandurra: *Factors socials dels resultats educatius.*
- Priscila Seguí i María José Tuneu: *Opinió dels professionals sobre les conseqüències de les modificacions legislatives en Sanitat a l'estat espanyol.*
- Sergio Porcel i Lara Navarro-Varas: *Estructura i intensitat de la privació material a Catalunya en temps de crisi.*
- Dídac Mateo i Dolors Mayoral: *Sobre la vulnerabilitat en les classes mitjanes.*

Sessió 1: Divendres 26 d'11:15 a 13h

Discapacitats, família i pobresa

Discapacitat, desigualtat, pobresa, família, joventut

Àngel Belzunegui, Xavier Puig

xavier.puig@urv.cat

Aquesta comunicació té per objectiu mostrar quantitativament i qualitativa els sobreesforços econòmics, de treball, en temps i emocionals associats a l'atenció de les diverses formes de discapacitat. En concret, indaguem sobre dues qüestions fonamentals: per un costat, de quina manera podem quantificar l'esforç en temps de dedicació i en recursos econòmics que "les famílies" del Camp de Tarragona (o les mateixes persones discapacitades) han d'assumir per dur a terme una vida "normalitzada" -qüestió que es pot fer extensible en termes de costos i gratificacions humanes associades, més enllà de les merament econòmiques-; per l'altra, també ens interroguem sobre les diferències més notables entre els diversos tipus de discapacitat -mental, visual, de la oïda, del llenguatge, la parla i la veu, osteoarticular, dels sistema nerviós, visceral i d'altres- pel que fa als diversos aspectes de sobreesforç associat. En ambdós casos, aquesta quantificació dels diversos aspectes qualitius de l'esforç segons el tipus de discapacitat es posarà també en relació amb un més ampli context d'estructura de desigualtats socials i risc de pobresa en temps de crisi.

Aquesta presentació mostrarà els resultats de l'estudi Discapacitats, família i pobresa que estem duent a terme des de la Càtedra d'Inclusió Social de la Universitat Rovira i Virgili amb finançament provinent de la ONCE. La informació s'obté d'entrevistes en profunditat a una mostra de 40 llars amb persones joves amb formes variades de discapacitat, d'enquestes a una mostra de 150 persones del mateix col·lectiu i prové també de l'explotació de l'enquesta EDAD 2008.

Los Módulos de Respeto (MdR) y las Unidades Terapéuticas y Educativas (UTE) en el sistema penitenciario español: origen, evolución histórica e implantación actual

Módulos de Respeto (MdR), Unidades Terapéuticas y Educativas (UTE), sistema penitenciario, personas encarceladas

Ana Ballesteros Pena

a.ballesterospena@gmail.com

Del conjunto de colectivos que se encuentran en riesgo de exclusión social en nuestra sociedad, las personas encarceladas han tenido siempre una presencia relevante. A pesar de que la Constitución Española consagra la reeducación y reinserción social como los fines esenciales de la prisión, diversos estudios llevados a cabo en las últimas décadas, tanto en España como en los países de nuestro entorno, han puesto en entredicho el logro de estos objetivos. Así se destaca que un elevado porcentaje de las personas que se encuentran en prisión se encontraban en una situación de pobreza y desventaja social antes de entrar en contacto con el sistema penitenciario, que, en muchos casos, su entrada había estado condicionada por esta exclusión de partida y que las debilidades de los programas existentes en prisión conllevan un recrudecimiento de esta situación de desigualdad social cuando se produce la salida en libertad. Fruto de esta constatación, en los últimos años se han generado o potenciado en el sistema penitenciario español algunos programas de intervención, los Módulos de Respeto (MdR) y las Unidades Terapéuticas y Educativas (UTE) son los más destacados, que están tratando de modificar las pautas generales del tratamiento

penitenciario tradicional. Con esta comunicación se pretende realizar una primera inmersión en ambos tipos de programas, que permita dar cuenta de su origen y evolución histórica, así como hacer referencia a sus principales rasgos y sus actuales condiciones de implantación en el sistema penitenciario español.

El acceso a los servicios de salud en un entorno vulnerable: El barrio de "L'Alquerieta", Alzira, una aproximación desde el análisis de redes sociales

Análisis Redes Sociales (ARS), Salud, Entorno Vulnerable, Accesibilidad, Difusión

Eduardo Vicente Clemente, Dory Aviñó

evicle@alumni.uv.es

El estudio propuesto ha sido llevado a cabo en el marco del Proyecto RIU, en el barrio de L'Alquerieta, Alzira en la Comunitat Valenciana y que se lleva desarrollando por el Centro de Salud Pública de Alzira desde el año 2006. RIU se caracteriza por el intento de creación de un espacio de encuentro entre las personas que participan en el proceso de formación como agentes de salud, para más tarde extender, lo aprendido, a otros ámbitos del barrio y que contribuya a disminuir los conflictos latentes entre grupos culturales y a promover la cohesión social. El objetivo es determinar, caracterizar, y trazar la estructura de las redes sociales del grupo de agentes de salud participantes. El interés por estos individuos, se basa en su pertenencia a grupos culturales diversos y residentes en el barrio, que se caracteriza por un elevado grado de vulnerabilidad. El enfoque que más se asemeja al objetivo planteado es el de análisis de redes sociales o (ARS) ya que consiste en la caracterización de las redes sociales para obtener inferencias acerca de cómo las estructuras de la red pueden influir en el riesgo exposiciones entre los miembros de la red. A través del análisis de las redes en dos momentos distintos, al inicio y al final de la formación, se pretende conocer la difusión de los temas de salud, la evolución en los temas de conversación dentro de la red y la diversificación de los tipos de apoyo. Actualmente estamos en proceso de analizar resultados para conocer la difusión de los temas de salud, la evolución en los temas de conversación dentro de la red, la diversificación de los tipos de apoyo y el impacto de la desigualdad y el desconocimiento con respecto a la salud y los servicios sanitarios en entornos vulnerables.

Sessió 2: Divendres 26 de 15 a 16h

Les pobreses de les joventuts

Joventut; Exclusió Social, Pobresa, Desigualtats socials

Francesc Valls Fonayet

francesc.valls@urv.cat

La comunicació que es presenta aborda l'estudi de la pobresa i l'exclusió social en les joventuts. Es defensa el trencament amb la construcció tradicional d'aquests conceptes, que obliden (o amaguen):

- a) D'una banda, les diferències entre els joves en raó de l'estructuració de la societat en classes socials, sota la denominació homogeneïtzadora i singular de joventut (veure Bourdieu, Martín Criado, Cardús, Mannheim).
- b) D'una altra banda, les diferències entre les condicions de vida (que van més enllà de la simple dicotomia pobresa/no pobresa), i la construcció social del fenomen, lligada a la idea de solidaritat i vincle social (veure Paugam, Castel, Sen, Townsend).

Aquí, la “joventut” no es defineix com un grup d’individus que comparteixen una mateixa edat biològica sinó com els individus que, en els processos de transició a la vida adulta, comparteixen unes condicions de vida similars (idea de posició social). Per la seva banda, la “pobresa” no es defineix únicament per l’indicador monetari sinó per un conjunt de dimensions explicatives d’una posició social desfavorida (material, cultural, simbòlica, relacional). Per tant, es defensa la idoneïtat de l’ús del plural en ambdós casos. Una vegada introduïda aquesta vessant conceptual, s’oferiran resultats concrets que provenen, en primer lloc, d’una anàlisi quantitativa realitzada a través de l’Enquesta de Condicions de Vida (2006 i 2011) i, en segon lloc, d’una anàlisi qualitativa realitzada en els dos darrers anys a Catalunya amb joves en situació de risc social i amb agents socials involucrats en l’àmbit d’estudi.

Jovent i adults. Una desigualtat interseccional menystinguda

Jovent, desigualtats

Albert Martín-i-Gómez

a.martinigomez@gmail.com

Sobre les desigualtats juvenils s’han realitzat diferents investigacions, però totes les aborden de forma fragmentària. Trobem estudis sobre desigualtats de classe, de gènere o de minories ètniques on el factor joventut apareix com un plus en la desigualtat. Però no es desenvolupen estudis que interpretin les dominacions simbòliques i culturals adultes, ni les desigualtats estructurals del jovent a nivell polític, econòmic o sexual i de gènere en la seva interseccionalitat. La joventut a nivell generacional ha estat abordada des de diferents perspectives: la funcionalista (psicologia evolutiva) entenent-la com a cicle vital d’adequació a les normes i rols adults; la conflictivista (psicoanàlisi) que comprenia el jovent com a col·lectiu social específic però es basava en paràmetres psicofísics; i la biogràfica (interaccionisme simbòlic-socioconstruccionisme) que l’entenia com a etapa de transició dins les biografies individuals de les persones, sent determinada per l’experiència infantil/adolescent i determinant de les futures experiències adultes. L’objectiu d’aquesta comunicació és destacar: la rellevància de les relacions i experiències viscudes durant l’etapa juvenil en la conformació de la subjectivitat; i la particularitat de les seves vivències i desigualtats en les relacions socials que evidencien la necessitat de comprendre el jovent com a col·lectiu social diferenciat.

Aquesta comprensió permet fer emergir el jovent com a subjecte col·lectiu oprimat, i evidenciar l’existència d’un “poder adult” que mediatitza i legitima unes relacions socials de les que se’n dedueixen l’explotació econòmica, la dominació sexual i l’exclusió política del jovent. Des d’aquesta comunicació es pretén visibilitzar, d’una banda, aquesta lògica adulta de dominació i la seva finalitat cíclica de produir l’ordre social l’actual i garantir-ne la reproducció. I, d’altra banda, que es desenvolupin en la investigació formes metodològiques sensibles amb el col·lectiu i la vivència juvenil estructural, amb l’afegit de complexitat de tractar-se d’una identitat no-permanent en el temps.

El lloc de residència és determinant en el desenvolupament dels trajectes juvenils? El cas de Trinitat Nova i Ciutat Meridiana (Barcelona), Comasina i Sant’Ambrogio (Milà)

Joventut, barri, vulnerabilitat social, trajectes juvenils

Ana Belén Cano Hila

anabelencano@ub.edu

La present comunicació presenta una recerca que pretén analitzar i comprendre la influència del barri sobre la configuració i desenvolupament dels trajectes juvenils –especialment en les dimensions formatives, laborals i l'ús del temps lliure-, al mateix temps que té en compte la ciutat, les polítiques de joventut contra l'exclusió social, i l'impacte de les institucions socials ubicades al barri.

Les hipòtesis de partida són: a). La integració social d'una banda, i la vulnerabilitat a processos d'exclusió social per una altra, depenen en gran mesura del barri on es viu. b). Els joves que viuen a zones perifèriques desafavorides tenen unes baixes expectatives de formació i de promoció laboral. I, c). Els joves que viuen a barris amb un feble teixit associatiu –mesurat pel nombre d'associacions i entitats del barri, així com pel nombre d'intervencions dirigides al col•lectiu jove- apunten un major risc d'exclusió social. L'estratègia metodològica desenvolupada ha combinat diferents tècniques: l'anàlisi quantitatiu –mitjançant l'ús de dades censals i del padró continu-; l'anàlisi qualitatiu –a partir de la recollida d'informació a través d'instruments com l'entrevista semi-estructurada temàtica i oral, l'entrevista estructurada temàtica i escrita, i l'observació participant-; i, l'anàlisi comparatiu entre ciutats (Barcelona i Milà), barris (Trinitat Nova, Ciutat Meridiana, Comasina i Sant'Ambrogio) i joves.

Els principals resultats de la recerca són: 1). l'heterogeneïtat del col•lectiu jove i la diversitat de trajectes juvenils que desenvolupen a cada un dels barris estudiats. 2). l'evidència de que l'efecte barri no és homogeni ni determinant pels trajectes vitals dels joves, sinó que aquest presenta intensitats i fomes diferents d'influència. I, 3). la vulnerabilitat social que experimenten alguns joves residents a aquests barris no està tan vinculada al barri on viuen, com a les interaccions que s'estableixen entre institucions i joves, i els efectes de dinàmiques en el marc de la ciutat.

Els joves a l'estructura social: un posicionament de classe social o de grup d'estatus?

joves, classe social, desigualtats, condicions de vida, estructura social

Cristina Sánchez Miret

cristina.sanchez@udg.edu

A la comunicació es presenta l'estudi dut a terme amb dades de L'Enquesta de Condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya de 2006 dibuixa la posició dels joves de 15 a 29 anys a l'estructura social catalana a partir de les desigualtats en les condicions de vida. La metodologia emprada ha estat l'anàlisi de correspondències múltiples i la classificació jeràrquica. El que es destaca és que els resultats ens han permès determinar la importància de la classe social en aquestes condicions i en les trajectòries del col•lectiu i reflexionar sobre la importància del grup d'estatus en determinades etapes de la vida o en determinades posicions dins de l'estructura familiar. Alhora, els resultats sobre els joves ens han permès anar més enllà i aportar informació al mapa general de l'estructura social, des d'una perspectiva que no es habitual en les anàlisis de classe, atès que el col•lectiu jove no queda representat amb claredat quan es fan anàlisis del conjunt de la població.

Sessió 3: Dissabte 27 de 9 a 10:45h

Factors socials dels resultats educatius

Resultats educatius, composició social, família, PISA

Rosario Ivano Scandurra

rosario.scandurra@gmail.com

Des dels anys seixanta del segle passat, un ampli ventall d'estudis han focalitzat l'atenció sobre la relació que hi ha entre els inputs escolars, la formació dels estudiants i els resultats acadèmics. Aquesta literatura ha mostrat la importància del paper de la família i de la composició social de les escoles en els resultats educatius. (Coleman, 1966; Jencks, 1972; Bourdieu i Passeron, 1964; Collins, 1971; Bowles i Gintis 1976; Arrow, Bowles, Durlauf, 2000; Dupriez i Dumay, 2004). El present treball segueix aquesta línia d'investigació i es basa en la hipòtesi que els resultats educatius són mediats per característiques organitzatives, pedagògiques i psicosocials (Thrupp, 1999).

El treball avalua l'associació entre els resultats educatius dels estudiants i els factors familiars (nivell cultural i socioeconòmic), de composició social del centre escolar i de processos escolars. Les dades que es faran servir provenen de l'enquesta PISA 2009 de l'OECD. Com a proxy dels resultats educatius s'utilitzaran els valors plausibles de les puntuacions dels estudiants en literatura, matemàtiques i ciències, estimats a través de models de Ralsch. La tècnica usada seran models de regressió multinivell.

Opinió dels professionals sobre les conseqüències de les modificacions legislatives en Sanitat a l'estat espanyol

Sanitat; professionals sanitaris; canvis legislatius; desigualtats socials

Priscila Seguí González, Maria José Tuneu Cabré

priscila.segui@gmail.com

Arrel de la crisi econòmica que es viu actualment a l'estat espanyol s'han pres una sèrie de mesures governamentals amb el pretext de minvar les despeses estatals en matèries com educació i sanitat. Aquestes mesures han provocat controvèrsies entre la població i entre els professionals encarregats d'aplicar-les. En el cas sanitari, l'entrada en vigor del Reial Decret-Llei 16/2012 ha afectat de manera directa a tot el sistema sanitari, en especial a l'Atenció Primària que ha hagut de modificar de manera immediata l'atenció proporcionada als seus usuaris ja que un nombre elevat d'aquests s'han vist privats d'una atenció mèdica continuada i gratuïta.

Des d'una metodologia qualitativa s'han dut a terme quinze entrevistes semiestructurades a infermeres, metges i personal administratiu d'Atenció Primària de Mallorca per tal de conèixer la seva opinió i les conseqüències socials que pensen que té aquesta nova normativa. Posteriorment les entrevistes han estat transcrites i analitzades amb l'eina informàtica atlas.ti des d'un enfocament socioconstructivista.

Els principals resultats indiquen que la implantació del Reial Decret ha estat precipitada i ha hagut una manca d'informació clara cap als professionals sanitaris i administratius. Molts dels professionals entrevistats pensen que aquesta nova normativa tindrà conseqüències a llarg termini que provocaran enormes despeses per la falta de control continuat de malalties cròniques que s'hauran d'atendre de manera urgent. Alguns dels professionals sanitaris entrevistats s'han declarat com a objectors de consciència davant d'aquestes mesures com a conseqüència de les desigualtats socials que pensen que poden provocar, donant lloc a ciutadans i ciutadanes de primera i segona categoria dintre de l'estat espanyol. La principal conclusió que s'extreu és la necessitat de realitzar un estudi real de les conseqüències en matèria de costos a llarg termini, no només monetaris sinó també socials, que aquestes noves legislacions aplicades de manera urgent poden portar a la societat espanyola.

Estructura i intensitat de la privació material a Catalunya en temps de crisi

Privació material, pobresa, desigualtat social, ECVHP, Catalunya.

Sergio Porcel, Lara Navarro-Varas
sergio.porcel@uab.cat

La comunicació que es presenta mostra quins han estat els efectes de la crisi econòmica sobre les condicions de vida de la població de Catalunya mitjançant els resultats de la darrera edició de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011 (ECVHP). En concret, la comunicació es centra en la privació material, entesa com una mesura complementària a l'anàlisi tradicional de la pobresa basada en la renda. Des d'un punt de vista teòric, la privació material al·ludeix a la impossibilitat de posseir béns, serveis i/o participar en activitats que socialment són percebudes com a "necessitats". Es contemplen les dificultats econòmiques, l'accés a béns materials, les condicions d'habitabilitat i l'estat de l'entorn residencial. Mitjançant una anàlisi de correspondències múltiples, s'identifiquen els principals eixos de privació material en la societat catalana, quins són els perfils socials més afectats i com es relacionen amb la distribució de la renda i la pobresa. L'ECVHP 2011 correspon a la sisena edició d'una enquesta quinquennal que s'inicia l'any 1985. Aquesta edició ha estat readaptada per tal d'harmonitzar gran part de les dades sobre condicions de vida seguint les recomanacions europees a l'entorn de les European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC). Les dades de l'ECVHP 2011 es comparen amb l'edició del 2006 quan és possible o bé amb l'Encuesta de Condiciones de Vida del període 2006-2010, realitzada per l'Instituto Nacional de Estadística.

Sobre la vulnerabilitat

Dídac Mateo i Dolors Mayoral
dmateo@pip.udl.cat, dmayoral@geosoc.udl.cat

La noció de vulnerabilitat ajuda a identificar grups i persones que més que poca disponibilitat de recursos socials (econòmics, familiars, relacionals, polítics, de prestigi...) el que apunta és a la tinença de recursos que ofereixen una protecció social insuficient davant de canvis bruscos de les regles del joc social.

Estudis sociològics ja esdevinguts clàssics sobre la pobresa, l'exclusió o les desigualtats socials impulsats per entitats com la Fundació FOESSA o la Fundació FUHEM, compten amb sistemes d'anàlisi consolidats. Tanmateix, davant la qüestió de la vulnerabilitat, la situació actual de crisi evidencia que alguns segments de la classe mitjana veuen esvair-se les seves expectatives actuals o potencials i empeny a adoptar un canvi radical de model, passant d'anar cap a un projecte familiar viable a atansar-se a una situació de necessitat d'ajut.

A partir de deu entrevistes en profunditat a deu famílies s'analitza aquesta deriva tot destacant l'evolució de les seves biografies laborals i formatives que permeten evidenciar com variables com ara la possessió d'un superior nivell d'estudis, entre d'altres, deixen de ser garants d'estabilitat i benestar.